

Oppsummering av arbeidsmøte i Gausavassdraget 24.11.21

24. november 2021 gjennomførte SABICAS-prosjektet et første arbeidsmøte om arealbruk og naturbaserte løsninger i Gausa. Møtet ble avholdt på Fylkeshuset i Lillehammer og har gitt et viktig grunnlag for videre arbeid og aktiviteter i nedbørsfeltet.

SABICAS-prosjektet, som startet i juni 2021 og varer ut mai 2025, handler om naturbaserte løsninger for naturmangfold og klimatilpasning i nedbørsfelt under press fra arealbruk. Forsknings- og samarbeidsprosjektet, som ledes av NIVA og er finansiert av Norges Forskningsråd, består av 11 partnere fra forskning, forvaltning og interesseorganisasjoner. Gausa og Haldenvassdraget er case-vassdrag i prosjektet.

Formålet med dette første arbeidsmøtet om Gausa var å komme i dialog med nøkkelaktører og interessenter og å få innspill til prosjektet. Denne dialogen er viktig for å forstå kunnskapsbehov, definere utfordringer og interessekonflikter og for å se hvor i nedbørsfeltet naturbaserte løsninger egner seg. Møtet rettet seg mot lokale og regionale forvaltere og representanter for brukerinteresser. Det var 16 deltakere til stede, i tillegg til SABICAS-prosjektpartnere (se vedlegg 1 side 4). Noen inviterte hadde ikke anledning til å delta og det var noe frafall grunnet sykdom. Prosjektet vil invitere til flere møter og aktiviteter utover i prosjektperioden.

Innlandet Fylkeskommune ønsket velkommen til møtet som varte fra kl 10-15. Den første delen av møtet bestod av presentasjoner om prosjektet og naturbaserte løsninger i vassdrag (ved NIVA) og miljø- og kunnskapsstatus i Gausa (ved Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver /Vannområde Mjøsa og NINA). Disse presentasjonene ble etterfulgt av korte innlegg fra representanter for noen brukerinteresser: Gausdal kommune (miljø), Landbrukskontoret (Lillehammer, Gausdal og Øyer), Statsforvalteren i Innlandet, NVE og Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Innlandet. Innleggene var ment som innledning til videre diskusjon og gruppearbeid, ikke som en fullstendig representasjon av alle brukerinteresser. Resten av dagen bestod av gruppearbeid og plenumsdiskusjon.

Presentasjoner fra møte finnes på nettsiden:

<https://www.sabicas.no/presentasjoner>

Nyhet på nettsiden om møtene i Gausa og Haldenvassdraget:

<https://www.sabicas.no/post/f%C3%B8rste-arbeidsm%C3%B8ter-gjennomf%C3%B8rt-i-haldenvassdraget-og-gausa>

Gruppearbeidet bestod i en kartbasert oppgave for stedsbasert dialog rundt problemer og mulige løsninger i vassdraget (se vedlagt pdf, vedlegg 4). Formålet med øvelsen var å bli kjent med vassdraget fra ulike perspektiv og å få frem forslag og ideer som kan bidra til å identifisere mulige områder SABICAS kan fokusere på. Gruppene diskuterte også hvilke interessenter som er viktig å involvere, hvilken kunnskap vi har å bygge på og hvor det er behov for ytterligere kunnskap (se vedlegg 2 og 3 nedenfor). Gjennom gruppearbeidet og plenumsdiskusjonene kom det fram nyttige perspektiver rundt hensyn å ta og kunnskapsgrunnlag å bygge på.

Dette første arbeidsmøtet var et innledende møte for å presentere prosjektet og tilrettelegge for ideer, informasjon og synspunkter fra ulike interessenter. Det ble med andre ord med hensikt ikke tatt noen beslutninger i møtet. Innspillene og materialet fra møtet tas med videre inn i prosjektets arbeid.

Mer om prosjektet

SABICAS har som mål å utforske hvordan naturbaserte løsninger kan etableres i landskapet langs elver. SABICAS er et tverrfaglig prosjekt og utforsker tema både fra naturfaglig og samfunnsfaglige perspektiv, og skal bl.a. undersøke hva som hindrer og hva som kan fremme etableringen av naturbaserte løsninger i vassdrag.

SABICAS skal ikke anlegge faktiske naturbaserte tiltak i case-vassdragene, men kan bidra med kunnskap, tilrettelegge for relevante aktiviteter og kan samhandle med andre prosjekter hvor tiltak er under prosjektering eller skal gjennomføres i Gausa. Nedbørsfeltet vil i SABICAS bli avgrenset slik at utløpet av Gausa i Lågen kommer med, dvs. at noe av området der Gausa møter Lågen også innlemmes i prosjektområdet.

Hovedresultatet fra SABICAS vil være en brukervennlig verktøykasse for naturbaserte løsninger i norske vassdrag (2025). Hvordan denne verktøykassen skal se ut vil bli definert gjennom prosjektarbeidet. Dette ligger noe fram i tid, men prosjektet ønsker å jobbe med ulike perspektiver fra starten for å sikre brukerrelevans.

Noen punkter som ble diskutert under arbeidsmøtet om Gausa:

- Gausa er et varig vernet vassdrag og verneverdien gjenspeiles i at det er mange verdier i vassdraget. Det er verdifullt, men også utfordrende. Det er varig vern mot videre kraftutbygging, men vassdraget er ikke uberørt. Gausa er preget av mange fysiske inngrep som flomforbygninger, kanalisering, veier og infrastruktur, bebyggelse og vannkraft. Elveløpet er endret enkelte steder, bl.a. pga. tidligere tømmerfløting, veganlegg og flomforbygning. Det har vært flere flommer i vassdraget med sidevassdrag. Gausa har opp igjennom årene vært, og er fortsatt, en populær fiskeelv.
- Det har gjennom årene vært gjennomført mange tiltak i Gausa og det er nyere flom- og erosjonssikringstiltak som ennå ikke har blitt testet ut med tanke på effekter. Det er en del år siden det har vært storflom i vassdraget (2013).
- Gjennomføring av tiltak handler også om politisk vilje og vedtak. Gjennom vannforskriftsarbeidet utarbeides det f.eks. mange forslag til tiltak som del av vannregionplanen og tilhørende dokumenter.
- Landbruket står sterkt i kommunene i nedbørsfeltet til Gausa. Sektoren "landbruk" omfatter bl.a. både landbruksforvaltning, rådgivingstjenester og landbrukere. Gårdbrukere vil utnytte arealene sine best mulig og opplever utfordringer med landbruksarealer som er flomutsatt. SABICAS bør gjøre en kartlegging/sammenstilling av områder som er flomutsatt.
- Skogbruk er en viktig sektor i nedbørsfeltet til Gausa og prosjektet bør involvere ulike aktører i skogbruksnæringen, som f.eks. skogbruksledere, tømmeroppkjøpere, skogeierlag mfl.
- Kantsoner som tiltak: Godt ivaretatte kantsoner kan ta opp flomvannet og kan ha flomdempende effekt. Bruk av kantsoner langs elva må være gjennomtenkt og bør brukes med forstand. En smal remse med trær kan gjøre vondt verre (trærne kan falle i elva når de ikke støttes av nærliggende trær, og røttene kan gi en rask transportvei for avrenning fra åker/eng til vannforekomst). Skjøtsel er også viktig å ta med i betraktningen. Videre, hva bør gjøres med gamle saker, der hvor kantvegetasjonen allerede er fjernet?

- Det er relevant med tiltak som kan redusere massetransport i og massetilfang til elva. Uttak av masse må reguleres til noen konkrete lokaliteter, der både maksimum og minimum uttak må være klart definert.
- Om sikringstiltak: Hva er formålet med sikringen? Er tiltaket tilpasset problemet? Det er økt fokus på å se naturbaserte løsninger inn i sikring, inkludert å legge til rette for å gi elva mer plass, gjenskape et noe mer naturlig habitat. Sikringshåndboka viser noen eksempler som er utover tradisjonelle tiltak. Ved nye tiltak må vi ha med helheten, ikke gjennomføre tiltak som lager andre problemer.
- Ettersom Gausa er flomutsatt har hensynet til flomvern fått mye fokus. Naturverdiene er også viktig. Kan man i større grad la naturen få være i fred, la elva leve vilt? For hensyn til bl.a. fugl (ornitologisk hensyn) er f.eks. naturnær vannhusholdning viktig. Prosjektet bør se på truede og rødlistearter i nedbørsfeltet.
- Det har vært mye drenering av myrer i nedbørsfeltet. Kan man rekonstruere noen myrer? Kan noe vann holdes tilbake? Dette er også knyttet til hyttebygging, siden det er massiv utbygging i fjellområdene, og mange hyttefelt legges helt inntil myrer. Dette gir også økt behov for vannforsyning og gode avløpsløsninger, som igjen kan skape utfordringer for vassdraget.
- Håndteringen av flomproblematikken har tre utfordringer i tillegg til de rent tekniske: Kultur (holdningsendringer), økonomi (f.eks. endringer i tilskuddsordninger?), lovverk (begrenset flomsone langs vassdrag m.m.). Det er viktig å få ut relevant kunnskap der den trengs.
- Angående flom og erosjon: Vi bør lære av slike hendelser i etterkant; ofte er det ikke nok tid til å planlegge, men i etterkant kan vi benytte anledningen til å tenke ut gode løsninger for framtida.
- Om finansiering av tiltak: Vi er nå inne i restaureringens tiår. NVE, Miljødirektoratet, Veivesenet mfl. har penger tilgjengelig for restaureringstiltak.
- Det er mye kunnskap om og i vassdragsområdet, så handler det om å omsette denne og ta det videre. Prosjektet bør se på hvordan få ut relevant kompetanse til grunneiere.
- SABICAS bør fokusere på områder hvor det har vært store skader og gjerne se på problemområder som jobbes med i andre prosjekter og hvor tiltak er under prosjektering eller gjennomføring. Et eksempel er rundt Jorekstad-området hvor det allerede er forprosjektert tiltak.
- Det er viktig i SABICAS å se på både øvre og nedre deler av Gausavassdraget som del av prosjektet, herunder hvilke aktiviteter oppstrøms som kan skape utfordringer nedstrøms.
- Naturbaserte tiltak som SABICAS skal se nærmere på bør være tiltak som kan modelleres (i tråd med prosjektets lovede forskningsaktiviteter).
- SABICAS må også ha gjennomføringsaspektet med i vurderingene: Prosjektet skal finne fram til gode tiltak. Det bør fokuseres på tiltak som kan gjennomføres og prosjektet bør derfor også se på hvordan gjennomføre disse, selv om det vil skje på et senere tidspunkt enn i prosjektets levetid.

Videre prosjektaktiviteter framover i Gausa:

Prosjektet vil tilrettelegge for at de som ikke hadde anledning til å være med på møtet (pga. sykdom eller annet) også får gi innspill, dersom de ønsker, på tematikken som ble adressert på arbeidsmøtet.

SABICAS vil jobbe med politisk forankring av prosjektet i Gausavassdraget.

Grunneiere er viktig å involvere og prosjektet vil tilrettelegge for en prosess for dette i det videre arbeidet.

SABICAS vil bl.a. gjennomføre fellesbefaringer våren 2022. Det vil også bli organisert kartleggingsaktiviteter sammen med interesseorganisasjoner.

Et nytt arbeidsmøte som går mer i dybden på naturbaserte løsninger og basert på prosjektresultater så langt er forespeilet høsten 2022. Utover dette vil det også legges opp til bl.a. kveldsmøter med frivillige/allmenheten, samt mindre møter etter behov.

I prosjektet legger vi opp til at man kan delta på flere måter og bidra med synspunkter og innspill i løpet av prosjektperioden. Prosjektet vil informere alle som deltok på arbeidsmøtet om videre relevante arrangementer og aktiviteter (med mindre man har frabedt seg dette). Å ha gitt samtykke til å bli invitert til videre møter/aktiviteter innebærer ikke en forpliktelse til å delta.

SABICAS har visse rammer å forholde seg til i henhold til hva som er lovet i prosjektbeskrivelsen, utover det utformes arrangementer og aktiviteter ettersom behov avdekkes underveis. I tillegg til aktiviteter i vassdragene vil prosjektet også gjennomføre flere aktiviteter på nasjonalt nivå. Mer om prosjektet finnes på prosjektets nettside [sabicas.no](https://www.sabicas.no)

Ta gjerne kontakt med oss på sabicas@niva.no.

Kontaktinformasjon til prosjektpartnere finnes på nettsiden: <https://www.sabicas.no/teamet>

.....

Vedlegg 1:

Møtedeltakere

På møtet deltok representanter fra:

- Follebu Bruk AS
- Forum for natur og friluftsliv (FNF) Innlandet
- Fåberg Bonde- og Småbrukarlag
- Gausdal kommune
- Innlandet fylkeskommune
- Lillehammer kommune
- Lågen Fiskeelv
- Naturvernforbundet Innlandet
- NVE Region Øst
- Statsforvalteren i Innlandet
- Sør-Gudbrandsdalen Skogeierområde
- Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver /Vannområde Mjøsa
- Viken Fylkeskommune

Fra SABICAS-prosjektet:

- Innlandet Fylkeskommune (Trine Frisli Fjøsne)
- NIVA (Nikolai Friberg, Line Barkved, Idun Rognerud, Benjamin Kupilas)
- Sabima (Åsa Renman)
- NGI (Anders Solheim)
- NIBIO (Eva Skarbøvik, Anne-Grete B. Blankenberg)
- NINA (Berit Köhler, Vegard Gundersen, Jon Museth)
- Norsk Landbruksrådgiving Øst (Inga Holt, *via Teams*)

Vedlegg 2:

Innspill til interessenter og kunnskap

- Jord- og skogsbruk, m organisasjoner og faglag. Bondelaget, skoglag
- Skogbruksnæringen: skogbruksledere, tømmeroppkjøpere mfl.
- Myndigheter alle nivå
- Kommuner
- Plansjefer i kommunene
- Hytteforeninger og «Hyttefolk»
- Utbyggere
- Grunneiere/elveeierlag
- Grunneiere som opplever flomproblemer – særlig knyttet til flomslettene
- Natur og friluftsliv
- Kraftutbyggere/Kraftselskap
- Regulanter
- Statsforvalteren
- Veivesen/ Veimyndigheter
- Politikere
- Finansiører
- Sportsfiskerforeninger
- Vannområde
- Jakt og fiske
- Andre interesseorganisasjoner
- Lokale innbyggere

Vedlegg 3:

Kunnskap å bygge på og kunnskapsgap

Rapporter, utredninger, initiativ, relevante prosjekter m.m.

- Statusrapporter biologi
- Bakgrunnskunnskap om flom
- Kommunen og NVE – tiltaksplan
- Lågenplanen m/tillegg
- Flomskaderapport
- Kartlegging av vernavassdrag
- Sikringshåndboka
- Naturskadeordningen – skadesøknad (lensmann sitter på dette)
- Klima – forventet klima) for hvert fylke – nedbør/avrenning
- Litteratur om naturbaserte løsninger
- Phusicos -prosjektet

- Nye skogbruksplaner
- Kommuneplanens arealdel m.m.
- Oversikt over alle stikkrenner og annen relevant infrastruktur
- Vannforvaltningsplaner
- Sedimentkilder rapport for Dørja og Jøra (NVE)
- Overvåking av fisk og vannkvalitet (salg av fiskekort har gått kraftig ned)

Hvor mangler det særlig kunnskap knyttet til problemstillingene SABICAS tar opp?

- Behov for flere målestasjoner på nedbør og temperatur
- Kilder til erosjon/løsmasser/sedimenter for de mindre vassdragene og hva kan gjøres for å bremse det.
- Fisk: det er viktig å kartlegge hvor den er/ikke er. Bedre kunnskapsgrunnlag av gytebestand forørret og andre arter
- Flomsonekartlegging
- Behov for å se på vann og sedimenter i sammenheng mht. til dimensjonering
- *Det er enklere å si noe om dette hvis vet hvilket konkret område det snakk om*

Vedlegg 2 & 3 er ikke uttømmende oversikter for SABICAS-prosjektet, men noe av det som ble diskutert og rapportert fra gruppearbeidet på arbeidsmøtet

Vedlegg 4 – se vedlagt pdf-fil. Sammenstilling av kartbasert oppgave rundt problemer og mulige løsninger i vassdraget